

Till Kulturdepartementet
Diarienummer: Ku2022/01357

Remissyttrande över Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher SOU 2022:44

Inledning

Svenska Hemslöjdsföreningarnas riksförbund (SHR) är en av de utsedda remissinstanserna för betänkandet *Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher* (SOU 2022:44). SHR tackar för möjligheten att yttra sig.

SHR har under sin 110-åriga historia arbetat med hemslöjd som både kultur och näring och ser det som naturligt att dessa områden hör ihop. SHR är en ideell organisation som har som övergripande ändamål att ”att utveckla och främja hemslöjden i Sverige. SHR har till uppgift att vara sammanhållande för landets hemslöjdsföreningar och sammanföra medlemmarna till överläggningar om frågor som har betydelse för hemslöjden”. SHR agerar också branschorganisation för ett antal slöjd- och hantverksyrken när det gäller gesäll- och mästarbrev. SHR:s synpunkter gäller därför såväl de förslag som påverkar riksförbundet, länsförbunden och de lokala hemslöjdsföreningarna, såväl som slöjdare och hemslöjden i stort.

SHR:s yttrande följer betänkandets uppställning/ordning, men inleds med en sammanfattning av våra synpunkter. SHR yttrandet gäller enbart själva strategin (s. 21-84 i SOU 2022:44).

Sammanfattande synpunkter på förslaget

Redan i betänkandets sammanfattning står det ”Detta betänkande innehåller ett förslag till en nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher. En tiondel av Sveriges alla företag finns i de kulturella och kreativa branscherna, och de sysselsätter cirka 190 000 personer.” (s. 17) Siffran som uppges är antagligen i underkant och den innehåller definitivt inte alla slöjdare. SHR har under utredningens arbete påpekat att SNI-koder och statistik inom hemslöjdsområdet saknas i stor utsträckning. En av de viktigaste faktorerna för staten att fokusera på för att stödja utvecklingen inom slöjdområdet är att få en tillförlitlig statistik över hur många som faktiskt är verksamma inom området – och utifrån det kunna sätta in rätt stöd. SHR är därför glada att just detta är något som lyfts inom ramen för en av de sex utpekade prioriteringarna i avsnitt 6 ”Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan”. Inom denna prioritering beskrivs att staten bör ta ett utökad ansvar för kunskapsutveckling, samt statistik på och forskning om de kulturella och kreativa företagen.

Övriga förslag till prioriteringar har olika stor betydelse för hemslöjdsområdet, men förslag som att ta tillvara företagets innovation för grön och social hållbarhet i samhället, behovet av att säkerställa kompetens i kulturella och kreativa branscher samt platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter (och tvärtom) är viktiga frågor för utveckling inom just hemslöjdsområdet.

Avsnitt 4: Modeller för planering av insatser

I avsnitt 4 presenteras en modell för att sortera och planera insatser utifrån företagets storlek. Det är bra att utredarna har identifierat att insatserna behöver vara olika beroende på företagets storlek, men SHR saknar en diskussion om att insatserna kan behöva vara olika för olika kulturella och kreativa branscher. Inom slöjdområdet består de allra flesta företagen av egenföretagare och det finns varken stora företag eller offentligt finansierade kulturbolag som kan agera motor, vara arbetsgivare eller driva utveckling. Däremot kan en del museer anlita slöjdare för att t.ex. tillverka kopior av äldre föremål till en utställning eller för den pedagogiska verksamheten och slöjdare anställs som lärare på folkhögskolor eller på konst- och kulturutbildningar inom ramen för YH-myndigheten. Ideella hemslöjdsföreningar anlitar också slöjdare för kursverksamhet och som föreläsare. Föreningarnas hemslöjdsbutiker säljer dessutom slöjdares alster och produkter. Hemslöjdskonsulenter har ofta en nyckelroll i att förmedla kontakten mellan slöjdare och möjliga arbetsgivare. De har stora nätverk och de initierar också projekt, som ibland är konst- eller länsöverskridande. Ovan nämnda aktörer bidrar på olika sätt till infrastrukturen inom slöjden och ger viktiga arbetstillfällen. För att stödja just slöjdområdet och dess specifika utmaningar krävs ytterligare insatser för att stärka denna befintliga infrastruktur.

I detta avsnitt finns också en matris för att identifiera möjliga synergier mellan politikområden samt ett förslag till arbetsprocess för planering, genomförande och uppföljning av insatser för statliga myndigheter och departement. SHR håller med om att det är viktigt att berörda departement och myndigheter samverkar och att de kulturella och kreativa branscherna kan bidra till att uppnå olika nationella mål. SHR menar dock att de nationella kulturpolitiska målen alltid måste utgöra grunden för arbetet. Annars finns det en risk att kulturen behandlas instrumentellt och bara som ett aspektpolitiskt medel för att uppnå andra samhällspolitiska mål. Utan ett konstnärligt innehåll finns inte heller något att sälja; kulturella och kreativa branscher bygger på innehållsproduktion.

Avsnitt 5: Definitioner och språkanvisningar

SHR ställer sig bakom de föreslagna definitionerna.

Avsnitt 6: Den centrala prioriteringen – Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan

SHR tycker att det är bra att strategin trycker på att det finns synergier mellan olika politikområden och att de kulturella och kreativa branscherna inte bara handlar om kulturpolitik utan även närings- och exportpolitik. Däremot menar SHR att förslagen om hur samordningen och samverkan ska gå till är otydligt beskriven och med svepande formuleringar som ”En rad myndigheter kommer involveras i att genomföra insatser kopplade till denna strategi”. SHR anser att en nationell strategi på området ska ha tydligt utpekade ansvarsmyndigheter med samordningsansvar och att dessa ska vara Tillväxtverket och Kulturrådet. SHR föreslår att Kulturrådet ska ha till uppgift att samråda med samtliga relevanta kulturmyndigheter och att även samverka med regionerna kring dessa frågor, då de redan har denna uppgift kopplat till kultursamverkansmodellen. Ansvarsmyndigheterna behöver

också med regelbundenhet ha kontakt med relevanta branschorganisationer, för att säkerställa att insatserna träffar rätt.

SHR ställer sig bakom förslaget att staten tar ett utökat ansvar för kunskapsutveckling, samt statistik och forskning om de kulturella och kreativa företagen och, inte minst, att urval och metoder behöver utvecklas. Slöjd saknas t.ex. i den statistikserie som producerades under 2010-2017 (den så kallade Kreametern) och därmed är en hel bransch osynliggjord.

”De kulturella och kreativa branscherna behöver statlig statistik för effektiv dialog med finansiärer och beslutsfattare utifrån en gemensam verklighetsbild. Regioner och kommuner behöver statlig statistik för att kunna utveckla sitt främjande, sin egen fakta och analys, samt kunna göra olika territoriella jämförelser. Den främsta nyckeln till en väl fungerande statlig statistik är att den produceras löpande och långsiktigt, så utveckling kan följas över tid. Den statliga statistikserien som producerades för åren 2010–2017 (den så kallade Kreametern) visade på flera relevanta hårda ekonomiska fakta och förändringar över tid. Emellertid, framåt finns behov av att utveckla både urval och metod. **Exempelvis behöver företag inom slöjd samt trä- och möbelformgivning, en fjärdedel av företagen inom dataspelsbranschen, och många företag inom digital produktion av bilder och visuella effekter samt inom kommunikation räknas in.**”
(s. 48-49)

SHR konstaterar att flera organisationer har lyft den ojämlika hanteringen av momsattser inom kulturområdet som problematisk (s. 199-200). Detta är ett problem även inom slöjdområdet. Utredarna för strategin menar dock att frågan ligger utanför direktiven och har inte lagt några förslag kring detta i strategin. SHR är medvetna om att skattefrågor är komplexa och svåra, inte minst ur ett gränsdragningsperspektiv, men ser att en utvecklad statistik kan tjäna som underlag även för detta område.

Avsnitt 7: Övriga strategiska prioriteringar

7.2 Förnyelse av rådgivning, kapitalförsörjning och innovationsstöd

SHR håller med om att det finns ett behov av att öka tillgången till och anpassa formerna för rådgivning om företagande för kulturella och kreativa företag. Utredningen konstaterar också att enskilda firmor inte kan ta emot statliga bidrag, vilket är ett hinder. Förslaget från utredningen är att man ska uppmana personer med enskild firma att omvandla firman till ett aktiebolag. Här menar SHR att det inte är möjligt för alla eftersom det krävs ett aktiekapital på 25 tkr för att starta aktiebolag. SHR anser i stället att staten bör se över lagstiftning och regelsystem så att bidraget kan nå företagare, oavsett vilken typ av företag de bedriver sin verksamhet inom.

Under denna prioritering nämner utredningen också vikten av att tillvarata företagets innovation för grön och social hållbarhet i samhället. Inom just detta område menar SHR att slöjdbranschen kan bidra med kunskap. Mycket av slöjden är redan idag miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar. Där behöver snarare slöjdbranschen hjälp med att prissätta denna kunskap. Det gäller såväl enskilda slöjdare som hemslöjdsbutiker.

Övriga förslag kopplat till denna prioritering bedömer SHR inte har bäring på slöjdområdet.

7.3 Långsiktigt och snabbt på upphovsrättens marknad

SHR ställer sig bakom förslagen.

7.4 Export, internationalisering och värdeskapande utomlands

Slöjdens språk är universellt och kanske är det därför intresset för svensk slöjd och hantverk är stort även utanför Sveriges gränser och det finns en potential för en exportmarknad, både när det gäller produkter och kunskap. Många slöjdare bedriver t.ex. olika typer av kursverksamhet som efterfrågas även internationellt. Tidskriften Hemslöjd, den enda kulturtidskriften inom slöjdområdet, får också återkommande frågor om en engelsk utgåva. SHR ställer sig därför bakom förslagen att avsätta medel för företagsfrämjande funktioner samt att det finns ett utbud för företagen i form av rådgivning, lån, utvecklingsmedel och matchmaking för export och internationalisering.

7.5 Hållbar arbetsmarknad och kompetensförsörjning för alla

SHR ser att det finns behov av utbildningar inom hemslöjdsområdet. Idag ligger de flesta utbildningar på folkhögskolor eller på de konst- och kulturutbildningarna som finns inom ramen för Myndigheten för yrkesutbildning. Dessutom finns det ett system med gesäll- och mästarbrev inom vissa slöjdyrken. Vissa utbildningar inom smala slöjdområden saknas dock och kunskaper riskerar därmed att utarmas eller till och med försvinna.

Den enda utbildningen i Sverige som utbildar hemslöjdskonsulenter, Ledarskap i slöjd och kulturhantverk vid Göteborgs universitet, har inte tagit in nya studenter de senaste åren. Det kommer att resultera i en brist på hemslöjdskonsulenter med relevant utbildning. SHR menar att det måste finnas en hållbar kompetensförsörjning även för denna typ av yrken framöver.

SHR saknar ett generellt resonemang i utredningen kring hur man stimulerar människor att utbilda sig inom konstnärliga yrken. Konstnärliga yrken har ofta osäkra försörjningsmöjligheter efter avslutad utbildning och snedrekryteringen till utbildningarna är stor, något som den konstnärspolitiska utredningen *Konstnär – oavsett villkor?* (2018:23) lyfte:

”[---] den blivande konstnären måste ha en relativt ekonomiskt trygg bakgrund för att våga satsa på en utbildning som i många fall kräver avgiftsbelagda förberedande skolor och en högskoleutbildning som kanske inte leder till en säker försörjning eller en tydlig arbetsmarknad.” (s. 194)

Risken finns att färre kommer vilja och kunna utbilda sig till konstnärliga yrken framöver vilket kan komma att äventyra utvecklingen av de kulturella och kreativa branscherna.

7.6 Platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter (och tvärtom)

SHR ställer sig bakom beskrivningen av platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter och att kulturella och kreativa verksamheters betydelse för platsen, samt att det finns behov av att dessa integreras i samhällsplaneringen på lokal och regional nivå. Däremot saknas kopplingar till besöksnäringsperspektivet och statens roll. SHR menar att utredningen, med utgångspunkt från *Ett land att besöka. En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring* (SOU 2017:95), skulle pekat ut viktiga strategiska områden att arbeta med när det gäller besöksnäring och kulturturism.

Stockholm 2022-12-14

På uppdrag av styrelsen för Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund

Kent Johansson
Ordförande

Maria Jacobsson
Verksamhetschef

Om Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund

Hemslöjden, Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund (SHR), är en ideell organisation som i över hundra år arbetat med att visa värdet av det handgjorda skapandet. Riksförbundet består av hemslöjdsföreningar på såväl regional som lokal nivå. Totalt är cirka 14 000 personer medlemmar i någon av de 90 föreningarna som finns över hela landet.